

pretatur Tob. Ubi mihi videtur intelligenda ejus a mortuis resurrectio. Nam quæ terra magis opima, quam terrenum corpus excellentia immortalitatis et incorruptionis indutum?

XVIII. Quod autem dicitur de Jephthe, quia posteaquam fugiens a facie fratrum suorum habitavit in terra Tob, colligebantur ad eum viri latrones¹, et obambulabant cum ipso: quanquam et ante passionem objectum fuerit Domino, quod cum publicanis et peccatoribus manducaret, quando respondit, non esse necessarium sanis medicum, sed ægrotis², et inter iniquos deputatus est³, quando inter latrones crucifixus est⁴, et unum ex eis de cruce in paradysum transtulit: tamen posteaquam resurrexit, et esse coepit, secundum id quod supra exposuimus, in terra Tob, collecti sunt ad illum scelerati homines propter remissionem peccatorum; qui cum illo ambulabant, quia secundum ejus præcepta vivebant. Neque hoc fieri desinit usque nunc, et deinceps quousque ad eum confugiunt mali, ut justificet impios, qui ad eum convertuntur, et discant iniquis vias ejus⁵.

XIX. Jam illud, quod hi qui abjecerant Jephthe, (erat enim Galaadites) conversi sunt ad eum, et quæsiverunt eum, per quem liberarentur ab inimicis suis, quam clara præfiguratione significat, quod hi qui abjecerunt Christum, ad eum rursus conversi in illo reperiunt salutem? sive illi intelligantur, quos Petrus apostolus cum de ipso scelere arguisset, sicut in Actibus Apostolorum legitur, et hortatus esset ut ad eum converterentur, quem fuerant persecuti, compuncti sunt corde, et ab illo, quem a se alienaverant, desideraverunt salutem: (quid est autem liberari ab inimicis, nisi a peccatis? sic enim illis ait: « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine

¹ Judic. xi, 3. — ² Matth. ix, 11. — ³ Isaï. lxxii, 12. — ⁴ Luc. xxiii, 33. — ⁵ Psal. l, 15.

» Domini Jesu Christi, et remittentur vobis peccata vestra¹: » sive illa potius significetur quæ in fine speratur vocatio gentis Israël. Magis quippe ipsa videtur apparere in eo, quod dicitur, « Et factum est post dies: » quod utique post tempus significat; et per hoc insinuat non illud intelligendum quod recenti Domini passione est, sed quod postea futurum est. Quo videtur etiam id pertinere, quod seniores Galaad venerunt ad Jephthe, ut per ætatem senilem posteriora et novissima tempora accipienda sint. Interpretatur autem Galaad, Abjiciens sive revelatio. Quorum utrumque satis apte huic rei congruit, quia primo Dominum Christum abjecerunt, eisque postea revelabitur.

XX. Quod vero contra filios Ammon dux quærebatur Jephthe, quibus victis liberarentur, qui eo duce adversus illos bellare cupiebant, quoniam interpretatur Ammon, Flius populi mei sive populus mœroris, profecto aut illi significantur inimici, qui ex ipsa gente perseverantes in infidelitate prædicti sunt: aut omnino omnes gehennæ prædestinati, ubi erit eis fletus et stridor dentium², tanquam populo mœroris. Quanquam populus mœroris, etiam diabolus et angeli ejus non inconvenienter intelliguntur, sive quia æternam miseriam eis, quos decipiunt, acquirunt; sive quia et ipsi æternæ miseræ deputati sunt.

XXI. Eleganter sane ad exprimendam multo evidentius prophetiam Jephthe respondit senioribus Galaad: « Nonne » vos odio habuistis me, et ejecistis me de domo patris » mei, et emisistis me a vobis? Et quid est quod venistis, » quando tribulati estis? » Tale aliquid figuratum est in Joseph, quem fratres vendentes abjecerunt; et cum fame tribularentur, ad ejus opem misericordiamque conversi sunt⁴. Hic vero multo amplius elucet significatio futuro-

¹ Act. ii, 38. — ² Matth. xv, 30. — ³ Judic. xi, 7. — ⁴ Gen. xxxvii, 28; et Id. xlii.

rum, quod non ipsi prorsus fratres, qui ejecerunt Jephthe, ad eum venerunt; sed seniores Galaad pro universo illo populo eidem supplicantes. Sicut eadem gens dicitur Israël, sive in eis qui tunc fuerunt, Christumque reprobaverunt, sive in eis qui ad ejus opem postea reversi sunt. Populo enim dicitur inimico, sive in majoribus, sive in posteris suis longa odia trahenti atque servanti, tandemque converso in eis qui tunc convertendi sunt, « Nonne vos odio habuistis me, et ejecistis me de domo patris mei? » Hoc enim eis visum est, qui persecuti sunt, quod ejecerunt Christum de domo David: « In qua regni ejus non erit finis¹. »

XXII. « Et dixerunt seniores Galaad ad Jephthe: Non sic modo venimus ad te². » Tanquam dicerent Judæi conversi ad Christum: « Tunc venimus ut persequeremur, modo venimus ut sequamur. » Profitentur etiam adversus inimicos eum futurum sibi caput. Respondet ille, si eorum vicerit inimicos, quod erit eis in principem³: quod Gedeon noluit, cum id Israëlita voluissent. Respondit quippe illis: « Princeps vester Dominus erit⁴. » Rex enim nomine principis significatur; dum quod non habebat gens illa tempore Judicium. Cœperunt autem habere Saülem⁵, et deinceps successores ejus alios, qui in libris Regnorum leguntur. Nam in Deuteronomio cum eis præcipitur qualem debeant habere regem, si hoc eis placuerit⁶, non ibi rex, sed princeps appellatur. Sed quia iste Jephthe illum figurabat, qui verus est rex, quod etiam in titulo scriptum fuit, qui cruci ejus affixus est, quem Pilatus delere vel emendare non ausus est⁷; ideo credendum est esse dictum, « Ero vobis in principem. » Illi autem dixerant, « Eris nobis in caput: » quoniam caput viri Christus, et ipse est caput corporis Ecclesiæ⁸. Denique posteaquam eos liberavit Jephthe ab

¹ Luc. 1, 33. — ² Judic. xi, 8. — ³ Ibid. 9. — ⁴ Id. viii, 23. — ⁵ 1 Reg. x, — ⁶ Deut. xvii, 14. — ⁷ Joan. xix, 19. — ⁸ 1 Cor. xi, 3, et Ephes. v, 23.

omnibus inimicis, non eis factus est rex, ut intelligeremus illud, quod dictum est, ad prophetiam potius pertinuisse de Christo, quam ad ipsum proprie Jephthe, de quo Scriptura narrationem ita concludit: « Et judicavit Jephthe » Israël sex annis, et mortuus est Jephthe Galaadites, et » sepultus est in civitate sua Galaad¹. » Judicavit ergo Israël sicut cæteri Judices: non ibi regnavit ut princeps, sicut hi qui Regnorum voluminibus continentur.

XXIII. Jamvero quod posteaquam eis idem Jephthe dux constitutus est², misit nuntios ad hostes prius pacis verba portantes, illud ostenditur quod ait Apostolus, in quo Christus loquebatur: « Si fieri potest, quod ex vobis » est, cum omnibus hominibus pacem habentes³. » Verba porro ipsa, quæ mandavit Jephthe, omnia pertractare nimis longum est festinantibus nobis: videntur tamen mihi sic intelligenda, quantum attinet ad significationem futurorum, ut in eis advertatur doctrina Christi admonens nos quemadmodum sit ambulandum, hoc est, vivendum inter eos, qui non secundum propositum vocati sunt. « Novit » enim Dominus qui sunt ejus⁴. »

XXIV. Jamvero quod cum esset debellaturus inimicos, factus est super eum Spiritus Domini, significatur Spiritus sanctus impertitus membris Christi.

XXV. Quod autem « Pertransiit Galaad et Manasse, et » transiit speculam Galaad et ab specula Galaad ad trans » filios Ammon⁵, » proficientia significantur membra Christi ad victoriam de inimicis reportandam. Galaad quippe interpretatur, Abjiciens; Manasse vero, Necessitas. Transeundi sunt ergo a proficientibus abjicientes, id est, contemnentes: transeunda et necessitas, ne forte cum transierit qui proficit contemnentes, cedat terrentibus.

¹ Judic. xii, 7. — ² Id. xi, 12. — ³ Rom. xii, 18. — ⁴ 2 Tim. ii, 19. — ⁵ Judic. xi, 29.

Transeunda etiam specula Galaad, quoniam Galaad etiam revelatio interpretatur. Est autem specula altitudo ad prospiciendum, vel despiciendum, id est, desuper aspiciendum. Specula itaque Galaad congruenter mihi videtur significare superbiam revelationis. Unde dicit Apostolus: « Et in magnitudine revelationum ne extollar¹? » Ergo et ipsa transeunda est, id est, non est in ea manendum propter cadendi periculum. His pertransitis facile superantur inimici: quod significat dicendo, « Et ab specula Galaad transiit ad filios Ammon, » de quibus inimicis jam supra dictum est.

XXVI. « Et vovit Jephthe votum, et dixit: Si traditione » tradideris mihi filios Ammon in manu mea, et erit, » quicumque exierit de januis domus meae in obviam mihi » in revertendo me in pace a filiis Ammon, et erit Domino, » et offeram eum holocaustoma². » Quemlibet in hoc loco cogitaverit Jephthe secundum cogitationem humanam, non videtur unicum filiam cogitasse: alioquin non diceret, cum illam cerneret occurrisse, « Heu me, filia mea, im- » pedisti me, in offendiculum facta es in oculis meis³. » Impedisti » enim ita dictum est, tanquam ad hoc se impeditum indicaverit, ne illud quod cogitaret impleteret. Sed quem potuit cogitare primitus occurrentem qui filios alios non habebat? An conjugem cogitavit, et ut hoc fieret Deus noluit, et ut non relinqueret impunitum, ne quis deinceps id auderet; et ut magna providentia, ex hoc quoque ipso quod accidit, sacramentum Ecclesiae figuraret? Ex utroque igitur prophetia coaptata est, et ex eo quod vovens cogitavit, et ex eo quod nolenti contigit. Si enim conjugem cogitavit, conjux Christi Ecclesia est. « Prop- » terea relinquet homo patrem et matrem et adhærebit » uxori suae, et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc

¹ 2 Cor. xii, 7. — ² Judic. xi, 30, 31. — ³ Ibid. 35.

» magnum est, inquit Apostolus, ego autem dico in Christo » et in Ecclesia¹. » Sed quia hujus Jephthe conjux virgo esse non potuit, in eo quod filia potius occurrit, et inulta non remansit prohibitum sacrificium voventis audacia, et virginitas Ecclesiae figurata est. Nec abhorret a vero, quod filiae nomine eadem significatur Ecclesia: nam cujus alterius typum gerebat etiam illa mulier, cui post tactam fimbriam suam sanatae, ait Dominus: « Filia, fides tua » te salvam fecit, vade in pace²? » Et certe, unde nullus ambigit, Discipulos suos ipse sponsi filios appellavit, se apertissime indicans sponsum: « Non possunt, inquit, » jejunare filii sponsi quandiu cum illis est sponsus: ve- » nient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc » jejunabunt³. » Holocaustoma ergo erit Ecclesia, quam virginem castam beatus Apostolus appellat⁴, quando in resurrectione mortuorum fiet in universa, quod scriptum est: « Absorpta est mors in victoriam⁵. » Tunc tradet regnum Deo et Patri, « Quod regnum ipsa Ecclesia est, » rex ipse cujus figuram vovens ille gestabat. Sed quoniam tunc fiet, cum completa fuerit sexta aetas saeculi, ideo sexaginta dierum a virginitate dilatio postulata est. Ex omnibus quippe aetatibus Ecclesia congregatur. Quarum prima est, ab Adam usque ad diluvium: secunda a diluvio, id est, a Noë usque ad Abraham: tertia ab Abraham usque ad David: quarta a David usque ad transmigrationem in Babyloniam: quinta ab hac transmigratione usque ad Virginis partum: sexta inde usque in hujus saeculi finem. Per quas sex aetates tanquam per sexaginta dies flevit sancta virgo Ecclesia virginalia sua: quia licet virginalia, tamen fuerant peccata deflenda; propter quae universa ipsa Virgo toto orbe diffusa quotidie dicit: « Dimitte nobis de-

¹ Gen. ii, 24; et Ephes. v, 32. — ² Matth. ix, 5. — ³ Ibid. 15. — ⁴ 2. Cor. xi, 2. — ⁵ 1 Cor. xv, 54, et xxiv.

» bita nostra¹. » Eosdem autem sexaginta dies, duos menses maluit appellare, quantum existimo, propter duos homines; unum per quem mors, alterum per quem resurrectio mortuorum: propter quos etiam duo Testamenta dicuntur.

XXVII. Quod vero « Factum est in præceptum in Israël » ex diebus in dies conveniebant lamentari filiam Jephthe » Galaaditem, quatuor dies in anno², » non puto significare aliquid post impletum holocaustoma, quod erit in vitam æternam; sed præterita tempora Ecclesiæ, in quibus erant beati lugentes. Quatriduo autem figurata est ejus universitas, propter quatuor partes orbis, per quas longe lateque diffusa est. Ad historiæ vero proprietatem, non arbitror hoc decrevisse Israëlitas, nisi quia intelligebant in ea re judicium Dei magis ad percutiendum patrem fuisse depromptum, ne tale vovere sacrificium deinceps ullus auderet. Nam quare luctus et lamentatio decerneretur, si votum illud lætitiæ fuit?

XXVIII. Si autem et illud, quod populus Ephræm postea ab eodem Jephthe debellatus est, ad judicium, Dei, quod erit in fine, referendum est, sicut ipse Dominus dicit; « Eos qui noluerunt me regnare sibi, adducite et interficite coram me³; nec ibi quadraginta duo millia, quæ ceciderunt, vacanti numero commemorata sunt⁴. Sicut enim illi duo menses propter sexaginta dies senarium numerum sex ætatum significant: ita et ibi sexies septenarius ductus hoc idem figurat, quantum ad sex ætates sæculi pertinet: sexies enim septem quadraginta-duo sunt. Nec frustra et ipse Jephthe sex annis populum judicavit.

¹ Matth. vi, 12. — ² Judic. xi, 39, 40. — ³ Luc. xix, 27. — ⁴ Judic. xii, 6.

QUÆSTIO L.

QUÆRI potest quomodo dixerit Angelus ad matrem Samson, cum annuntiaret ei filium futurum, quia sterilis erat: « Et nunc observa, et non bibas vinum et siceram, » non manduces omne immundum¹. » Quid est enim immundum? nisi forte dissolutio disciplinæ, quæ esse cœperat in Israël, etiam ad ea manducanda eos labefecerat, quæ prohibuerat Deus in generibus animalium². Cur enim non credatur, etiam hoc eos multo proclivius facere potuisse, qui etiam ad cultum idolorum transgredebantur?

QUÆSTIO LI.

QUOD mater Samson viro suo indicans quemadmodum illi Angelus annuntiaverit filium futurum dixit: « Et in » terrogabam eum unde esset, et nomen suum non annuntiavit mihi³; » quæri potest utrum verum dixerit; quoniam hoc non legitur, cum ei Angelus loqueretur. Sed intelligendum est hoc ibi Scripturam tacuisse, hic autem commemorasse quod ibi tacuerat. Illud etiam quod non ait: « Interrogavi eum quid vocaretur, et nomen suum » non annuntiavit mihi, » sed ait: « Interrogavi unde » esset; » videtur inconsequens quod addidit, « Et nomen suum non annuntiavit mihi. » Non enim nomen ejus interrogaverat, cum quæreretur unde esset, sed locum vel civitatem, cum hominem putaret. Nam et hominem Dei eum appellavit, specie tamen vel habitu Angelo similem, hoc est, quia tam præclarum vidit, sicut ipsa narravit. Sed si ita distinguatur; « Et interrogabam eum unde » esset, et nomen suum, » ut subaudiatur, interroga-

¹ Judic. xiii, 4. — ² Levit. xi, 2; et Deut. xiv, 3. — ³ Judic. xiii, 6.

bam cum, et postea inferatur, « Non annuntiavit mihi, » non habet quæstionem : ad utrumque enim referri potest, quod ait, « Non annuntiavit mihi, » id est, nec unde esset, nec nomen suum.

QUÆSTIO LII.

ITEM quod ait eadem mulier, dictum sibi esse ab Angelo ; quoniam « Nazaræus Dei erit puer a ventre usque » ad diem mortis suæ¹, » non legitur ab Angelo dictum. Et quod legitur dictum : « Ipse incipiet salvum facere » Israël de manu Philistiim², » non est a muliere commemoratum. Itaque et aliquid non dixit, quod audivit ; et tamen nihil credenda est dixisse, quod non audivit : sed Scripturam potius non omnia verba Angeli posuisse, cum ipsum mulieri loquentem insereret narrationi, ideo autem dictum est, « A ventre usque ad diem mortis » suæ ; » quia Nazaræi dicebantur in Lege ad tempus qui votum habebant, secundum ea quæ Scriptura per Moysen præceperat³. Unde est hoc, quod huic jussum est, ut ferrum non ascenderet in caput ejus, et vinum et siceram non biberet⁴. Hoc enim tota vita sua observavit Samson, quod illi, qui vocati sunt Nazaræi, certis diebus observabant, votentes votumque reddentes.

QUÆSTIO LIII.

QUOD dicit Scriptura : « Quoniam ignoravit Manuë, » quia Angelus Dei est⁵, » manifestum est etiam ejus uxorem hominem credidisse. Quod ergo ei dixit : « Vim » faciamus tibi nunc, et faciamus in conspectu tuo hœdum caprarum⁶, tanquam hominem invitavit, sed ita ut hoc cum illo epularetur, quod sacrificium fecisset.

¹ Judic. xiii, 7. — ² Ibid. 5. — ³ Num. vi, 2. — ⁴ Judic. xiii, 5. — ⁵ Ibid. 16. — ⁶ Ibid. 15.

Nam facere hœdum caprarum non solet dici, nisi cum fit sacrificium. Denique et ille ita respondit : « Si vim feceris » mihi, non manducabo de panibus tuis¹ : » ubi ostendit se fuisse ad epulas invitatum. Deinde addidit : « Et si » feceris holocaustum, Domino offeres illud. » Utique ideo dixit, « Si feceris holocaustum, » quia ille dixerat, « Faciamus in conspectu tuo hœdum caprarum. » Non autem omne sacrificium holocaustum erat : nam de holocausto non manducabatur, quia totum incendebatur, et ideo vocabatur holocaustum. Sed Angelus etiam non manducaturus, holocaustum potius fieri admonuit, non tamen sibi, sed Domino : propter hoc maxime quia gens Israël illo tempore consueverat, quibuslibet diis falsis sacrificare : unde et tunc offenderat Deum, ut traderetur inimicis per quadraginta annos.

QUÆSTIO LIV.

QUID sibi vult, quod posteaquam manifestatus est Manuë et uxori ejus Angelus, qui cum eis loquebatur, dixit idem Manuë uxori suæ : « Morte moriemur, quoniam Deum » vidimus² : » ex illa scilicet Legis sententia, ubi scriptum est : « Nemo potest faciem meam videre et vivere³. » Opinabantur ergo ut homines Deum se vidisse, tanto utique miraculo facto, quod in igni sacrificii stetit, qui cum illis prius quasi homo loquebatur. Sed Deum in Angelo, an Deum ipsum Angelum appellabant ? Sic enim scriptum est : « Et sumpsit Manuë hœdum caprarum, et » sacrificium, et obtulit super petram Domino mirabilia » facienti, et Manuë et uxor ejus expectabant. Et factum » est dum ascenderet flamma desuper altare ad cœlum, » et ascendit Angelus Domini in flamma. Et Manuë uxor- » que illius expectabant : et ceciderunt super faciem

¹ Judic. xiii, 16. — ² Ibid. xii. — ³ Exod. xxxiii, 20.

» suam super terram. Et non apposuit ultra Angelus » Domini apparere ad Manuë et ad uxorem ejus. Tunc » cognovit Manuë quoniam Angelus Domini est : et » dixit Manuë ad uxorem suam : Morte moriemur, quoniam Deum vidimus¹. » In his ergo verbis quia non dixit : « Morte moriemur, quoniam Angelum Domini vidimus, » sed, « Deum vidimus, » oritur quæstio, utrum in Angelo intelligebant Deum, an eundem Angelum Deum vocabant. Illud enim tertium, quod Deum putaverant qui erat Angelus, dici non potest, apertissime dicente Scriptura : « Tunc cognovit Manuë quoniam Angelus » Domini est. » Sed unde metuebat mortem? Non enim Scriptura in Exodo dixerat : « Nemo videt faciem Angeli, » et vivet², » sed, faciem meam dixit, cum Deus loqueretur. An et in hoc ipso quod in Angeli præsentia Deum cognoverat Manuë, ita perturbatus est, ut mortem timeret? Quod autem illi uxor sua respondit : « Si vellet Dominus mortificare nos, non accepisset de manu nostra » holocaustoma et sacrificium, nec illuminasset nos omnia hæc ; sed nec audita fecisset nobis hæc³ : » utrum ipsum Angelum crediderunt accepisse sacrificium, quia viderunt eum in altaris flamma stetisse : an per hoc intellexerunt accepisse Dominum, quia hoc fecit Angelus, ut se ostenderet Angelum? Quodlibet autem horum sit, jam tamen Angelus dixerat : « Si autem facis holocaustum, » Domino offer illud, » hoc est, non mihi, sed Domino. Quod ergo stetit Angelus in altaris flamma, magis significasse intelligendus est illum magni consilii Angelum⁴ in forma servi, hoc est, in homine quem suscepturus erat, non accepturum sacrificium ; sed ipsum sacrificium futurum.

¹ Judic. xiii, 19-22. — ² Exod. xxxiii, 20. — ³ Judic. xiii, 23. — ⁴ Ibid. 16.

QUÆSTIO LV.

Quid est quod dictum est, quod « Percussit alienigenas » Samson tibiam super femur¹? » Quis enim habet tibiam super femur, cum tibia deorsum versus non sit, nisi a genu usque ad talum? Deinde si locum corporis significaret, ubi eos vulneravit, numquidnam omnes quos percussit, in uno corporis loco fuerant vulnerati? Quod si esset credibile, possemus forsitan suspicari eum pugnasse tibia alicujus animalis tanquam fuste, et ea illos super femur percussisse : sicut de illo scriptum est, quod maxilla asini mille occiderit². Sed neque illud, ut dixi, credibile est, quod pugnans unum tantum locum observaverit ubi eos percuteret : et non ait Scriptura : « Percussit » eos tibia super femur, » sed, « Tibiam super femur. » Nimirum ergo inusitata locutio facit obscuritatem. Ita enim dictum est, ac si diceretur, « Percussit eos valde mirabiliter, id est, ut admirando stupentes tibiam super femur ponerent : » tibiam scilicet unius pedis super femur alterius, sicut solent sedere, qui mirando stupent. Tanquam si diceretur, « Percussit eos manum ad maxillam, id est, tanta cæde, ut manum ad maxillam tristi admiratione ponerent. » Hunc sensum ita se habere etiam interpretatio, quæ est ex hebræo, satis edocet. Nam ita legitur, « Percussit eos ingenti plaga, ita ut stupentes suram femori imponerent³. » Tale est enim, ac si diceret : « Tibiam femori imponerent : » quoniam sura utique retrorsus cum tibia est.

QUÆSTIO LVI.

Quid est quod ait Samson viris Juda : « Jurate mihi ne » interficiatis me vos, et tradite me eis, ne forte occur-

¹ Judic. xv, 8. — ² Ibid. 15. — ³ Sic habet Vulgata nostra.

» ratis in me vos¹? » Quam locutionem ita nonnulli interpretati sunt, « Ne forte veniatis adversum me vos. » Sed hoc eum ne ab his interficeretur dixisse, illud indicat, quod in Regnorum libro scriptum est, jubente Salomone ut homo occideretur, et dicente: « Vade occurre illi? » Quod ideo non intelligitur, quia non est consuetudinis apud nos ita dici. Sic enim quod militares potestates dicunt: « Vade, alleva illum, » et significat, occide illum, quis intelligat nisi qui illius locutionis consuetudinem novit? Solet et vulgo apud nos dici, « Compendiavit illi: » quod est, occidit illum. Et hoc nemo intelligit nisi qui audire consuevit. Hæc est enim vis generalis omnium locutionum, ut quemadmodum ipsæ linguæ, non intelligantur, nisi audiendo vel legendo discantur.

¹ Judic. xv, 12. — ² 3 Reg. ii, 29.

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI-TERTII.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 235.

Nunc tamen Exodi vi, 18, Caath centum-triginta-tres annos vixisse refertur, tum in Vulgata, tum apud LXX.

ANNOTATIO (2) pag. 264.

Scilicet in duodecim Tabulis, e quibus hæc ipsa lex profertur a Cicerone in Oratione pro Milone.

ANNOTATIO (3) pag. 268.

Accedit alia expositio in Quæstionum codice Corbeiensi ante annos circiter octingentos scripto reperta his verbis. « Et alius sensus facilior: Non coques agnum in » lacte matris suæ: Parvulos adhuc et lactentes, qualibus » dicit Apostolus: Lac vobis potum dedi non escam, non » mittes in præproperam passionem, tanquam Christo sit » dictum, qui talibus adhuc Discipulis pepercit, pro quibus se offerens ait: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. » Atque ut intelligeretur adhuc eos invalidos et minus » idoneos fuisse passioni tanquam agnos in lacte matris, » secutus ait Evangelista: Ut impleretur sermo quem